

אורות ישראל
מכללה אקדמית לחינוך
מייסודן של מכללות
מורשת יעקב ואורות ישראל

מאורות

עיונים בסידור התפילה ובפרשת השבוע

גיליון מ"ג

תשע"ב

חשון 412

תפילת העמידה – חזרת הש"ץ: קדושה

**"קדוש קדוש קדוש ה' צבאות;
מלא כל הארץ, כבודו"**

הפסוק המרכזי והחשוב ביותר ב"קדושה", מופיע בתנ"ך במסגרת התגלות אלוקית לישעיהו (פרק ו):

בשנת מות המלך עזיהו, ואראה את אדני ישב על כסא רם ונשא; ושוליו, מלאים את ההיכל. שרפים עמדים ממעל לו, שש כנפים שש כנפים לאחד: בשתיים יכסה פניו, ובשתיים יכסה רגליו, ובשתיים יעופף. וקרא זה אל זה ואמר, קדוש קדוש קדוש ה' צבאות; מלא כל הארץ, כבודו. וינעו אמות הספים, מקול הקורא; והבית, ימלא עשן [...] ויאמר, לך ואמרת לעם הזה: שמעו שמוע ואל תבינו, וראו ראו ואל תדעו. השמן לב העם הזה, ואזניו הכבד ועיניו השע: פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע, ולבבו יבין ושב ורפא לו. ואמר, עד מתי אדני; ויאמר עד אשר אם שאו ערים מאין יושב, ובתים מאין אדם, והאדמה, תשאה שממה.

לכאורה מדובר בהתגלות נשגבה ומלאת הוד אשר בתוכה משובץ הפסוק הנפלא, אך לדעת הרב יעקב מדן הפרק קשור לחורבן והביטויים "ושוליו מלאים את ההיכל"; "והבית ימלא עשן" אינם אלא ביטויים המתארים את עזיבת ה' את המקדש בשנת מות המלך עזיהו, יחד עם עזיבת העם את הארץ המתוארת בסוף הפרק.

מהי אם כן משמעותו של פסוק זה שאנו אומרים בקדושה? מדוע אנו אומרים אותו?

עיון מילולי בפסוק יגלה כי יש בו פרדוקס: "קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו" (ישעיהו ו, ג). מצד אחד "קדוש קדוש קדוש", פירושו טרנסצנדנטי ומרוחק, ואפילו מתרחק והולך, כפי שתיארנו לעיל את ההקשר של הפרק, ומצד שני, חלקו השני של הפסוק "מלא כל הארץ כבודו", כלומר ההפך מריחוק. בסידור עבודת ישראל (עמוד 79) מבואר: "תקנו לומר קדושה ביוצר אור כדי להוציא מלבם של המכחישים האומרים עזב ה' את הארץ".

מה פירושו של פרדוקס זה בפסוק? האם ה' הוא מרוחק או שמא ממלא את כל הארץ בכבודו? ייתכן לומר כי פרדוקס זה הוא הבסיס לאמונה בה'.

שאלה גדולה עומדת לפני המעיין באמונה בה': האם ה' נמצא וניתן לראותו או שמא "עזב ה' את הארץ"? ואם הוא נמצא, איה הוא?

תשובה לשאלה זו, היא הפרדוקס: ה' נמצא כאשר הוא איננו. או במילים אחרות מלוא כל הארץ כבודו, כאשר הוא קדוש.

נסביר: אחת משאלות היסוד של המחשבה היהודית היא שאלת מציאות ה' והדרך לגילוי מציאות זו. האם ה' נמצא בהישג יד? האם ניתן לראותו? כיצד נכיר את גדולתו?

רבות ההוכחות שניתנו לכך. היו שטענו כי את ה' ניתן לגלות על ידי הכרת המציאות הפיזית המורכבת. ה' נמצא בפרטים הקטנים ביותר של המציאות, באטומים, במולקולות, בתאי החי, במורכבות שלהם, ביכולת שלהם לשרוד ולחיות מתוך הרמוניה (ראו למשל החזון איש, "אמונה וביטחון").

היו שטענו כי את ה' ניתן לראות במציאות ההיסטורית: בכך שעם ישראל שורד את ההיסטוריה בדיוק כפי שנכתב בתורה; בכך ששבנו לארצנו בדרות האחרונים כחזון התורה והנביאים; בכך שאנו חווים את יד ה' בדיוק כפי שנכתב בתורה (ראו למשל בספר הכוזרי ועוד).

והיו שראו את ה' בכך שהוא איננו. הכוונה היא שלפי תפישתם של רבים, החכמה – מאין תימצא. הדרך להכיר את ה', מגיעה ממקום שהוא אין. כלומר היש מגיע מן האין.

ה' הוא כל כך גדול וכביר, הוא כל כך רם ונישא, הוא כל כך בלתי ניתן להשגה, עד שההשגה הגבוהה ביותר המגיעה אליו היא ההשגה שאי אפשר להשיגו. מי שמגיע להשגה זו מגיע לאמונה עמוקה בו.

אדם כזה איננו זקוק להוכחה על קיומו; לא הוכחה טבעית ואף לא היסטורית. הוא פשוט מכיר בקיומו ברובד הפנימי ביותר של מציאותו ושל מציאות העולם – ברובד ה"אין".

רמז לכך ניתן לראות בעולם הצבעים: הצבעים מרכיבים עולם גדול ומגוון. אולם מהו הצבע הגדול המכיל את כל הצבעים כולם? דווקא צבע שאיננו צבע: הצבע הלבן. הלבן הוא מעין צבע-על, שאם שמים את כל הצבעים על גלגל ומסובבים אותו במהירות – הופכים אותו ללבן.

הלבן הטהור הוא ראשית הבריאה הצבעונית והמגוונת; האלוקות הגבוהה היא פנימיות הבריאה המשוכללת וההכרה בבורא היא בהבנה שאי אפשר להכירו.

גם בעולם הקבלה ספירת הכתר היא הספירה הגבוהה ביותר, הקרובה ביותר אל ה', והיא מכונה גם "אין". ה', על פי הקבלה הוא ה"אין", בעוד שהאדם המכוון לספירה הנמוכה ביותר, ספירת המלכות, הוא ה"אני", שהוא היפוך אותיות של ה"אין".

זה עומק משמעות הביטוי "יש מאין". היש, המציאות כולה, באה לידי ביטוי עמוק דווקא כשהיא קשורה אל ה"אין". תכלית הידיעה היא שלא נדע, כמאמר הפתגם המפורסם המיוחס לבעל חובות הלבבות.

כאשר יהיה הבורא "קדוש קדוש קדוש", יהיה מלוא כל הארץ כבודו.

רחל שפירא

מרצה בהתמחות למתמטיקה

"לא דורכים במקום"

השמר לך פן תשכח את ה' אלוקיך לבלתי שמור מצוותיו ומשפטיו [...] פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת [...] ורם לבבך ושכחת את ה' אלוקיך [...]. (ח, יא-ד).

משה רבנו, לאורך כל הפרשה, מזכיר לבני ישראל את הטובות שעשה עמם הקב"ה בדרך ואת הנסים הגלויים שעשה להם במדבר למרות מעשיהם וחטאיהם הרעים. הוא מצווה אותם להמשיך לשמור ולעשות את המצוות ואת המשפטים של התורה הקדושה שקיומם ושמירתם יבטיחו את המשך הברכה בארץ ובעם ישראל עד עולם. כמו שכתוב:

ושמרתם את כל המצווה אשר אנוכי מצווך היום למען תחזקו ובאתם וירשתם את הארץ [...] ולמען תאריכו ימים על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם [...] ארץ זבת חלב ודבש (יא, ח-ט).

מצד אחד, מצוות יישוב הארץ כשלעצמה אינה יכולה להחזיק לבדה, ומצד שני, קיום התורה והמצוות בלעדי הישיבה בארץ המובטחת משאיר את עם ישראל עומד במקום ואף נסוג לאחור בין משפחות הגויים. נדרש חיבור אמיץ בין השניים, שקיומו דורש מעם ישראל להמשיך ללכת ולשאוף לקיים את דבר ה', למרות מורכבותו והקשיים הכרוכים בכך.

פרשה זו סובבת את התהליך שעם ישראל עובר עד ימינו אנו: מצד אחד, החזרה לארץ ישראל וישיבה בה, שאנו זוכים להיות עדים לה במלוא עוצמתה והדרה, ומצד שני, הרצון להשתלמות מבחינה רוחנית והצימאון המתגבר לתורת חיים, נחשף ונבנה קומה אחר קומה, עד שנגיע בעזרת השם לגמר התהליך בשלמותו הגשמית והרוחנית גם יחד.

נופר גריידי

סטודנטית בהתמחות למתמטיקה

בתחילת הפרשה נאמר "והיה עקב תשמעון" וגו' (ז, יב). רש"י מעיר על פסוק זה: "אם את המצוות הקלות שאדם דש בעקביו [דורך ומזלזל בהן] תשמעון", ה' ישמור את הבטחתו לישראל כפי שמפורט בהמשך הפרשה.

שואל על כך הצדיק רבי מנחם מנדל מקוצק: איך אפשר לומר על עם ישראל שהוא דש בעקב ומזלזל בחלק מהמצוות הקרויות בפיו "מצוות קלות"? והרי כבר הורו לנו חכמינו ז"ל בפרקי אבות (ב, א): "והוי זהיר במצווה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות".

אלא, אומר הרבי מקוצק (בספר פרפראות לתורה): "בוא וראה איזוהי מצווה שאדם דש בעקביו – פשוטו כמשמעו, כדי לקיימה? זוהי מצוות יישוב ארץ ישראל". ההליכה על אדמת הארץ הקדושה והישיבה בארץ היא מצווה מן התורה. אך יש אנשים מעם ישראל המתייחסים למצווה זו כ"מצווה קלה" שאפשר להתעלם ממנה. כנגדם כותבת התורה: "והיה עקב תשמעון", אם תשמעו כראוי את המצווה שאדם מקיים בעקב, דרך הליכתו על אדמת ארץ ישראל הקדושה, ה' יקיים את הבטחתו להיטיב לעם ישראל, ככתוב: "ושמר ה' אלוקיך לך את הברית ואת החסד [...] ואהבך וברכך והרבך" (ז, יב-טז).

בהמשך הפרשה הקב"ה לא מסתפק רק בעניין הנזכר לעיל. הקב"ה יודע שלאחר ישיבת עם ישראל בבטחה ובעונג בארץ, כמו שכתוב: "כי ה' אלוקיך מביאך אל ארץ טובה, ארץ נחלי מים [...] ארץ חיטה ושעורה וגפן ותאנה ורימון [...] ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה" (ח, ז-ט). הוא יעמוד בניסיון הקשה של שכחת הקב"ה בימי הטובה. לכן מזהירים משה על כך:

מחנכים באמונה

בית הספר הגבוה לטכנולוגיה בירושלים

ברוריה מכמן

בשנת 1969 עמד פרופ' זאב לב ז"ל (1922-2004) בראש קבוצה אשר ייסדה בירושלים את בית הספר הגבוה לטכנולוגיה. בית ספר זה הוא מוסד ייחודי להשכלה גבוהה, המשלב לימודים אקדמיים יישומיים (אלקטרו-אופטיקה, אלקטרוניקה, מדעי המחשב ועוד) עם לימודי תורה במתכונת ישיבה גבוהה לבנים ובמתכונת מדרשה לבנות. פרופ' לב קיבל הסכמות מחשובי הרבנים להקים את המוסד. עוד בחייו כונה המוסד בשם "מכון לב".

פרופ' לב נולד בווינה ולמד לימודי קודש וחול בבית ספר יהודי בברלין. ב-1938 נשלח ב"משלוח הילדים" לאנגליה, שם למד בישיבה בגייטסהד. בהיותו נתין גרמני גורש למחנה עבודה בקנדה, עבד שם כחוטב עצים אך המשיך כל העת ללמוד תורה. ב-1950 עלה ארצה כשהוא כבר בעל תארים מתקדמים בפיזיקה. ב-1962 זכה בפרס ישראל בפיזיקה. כמומחה בתחום יעץ בענייני טכנולוגיה והלכה לרבנים הראשיים הרצוג ואונטרמן זצ"ל, והיה חבר בוועדה לצמצום היתרי עבודה בשבת. ב-1982 קיבל ראש הממשלה מנחם בגין את דעת המיעוט של פרופ' לב למנוע מאל-על לטוס בשבת. ב-2011 נקרא רחוב בירושלים על שמו של פרופ' לב בפארק ההיי-טק שבהר חוצבים.

יעדיו של בית הספר הגבוה לטכנולוגיה כפי שהוצבו על ידי מקימיו הם:

- לטפח מנהיגות ערכית אשר תתרום לעיצוב דמותה החברתית והתעשייתית של מדינת ישראל;
- לחנך תלמידים לדרך חיים המשלבת תורה עם דרך ארץ, תוך התעלות מתמדת מבחינה רוחנית;
- להכשיר מהנדסים ומנהלים בני תורה שישתלבו בתעשייה בישראל.

בבית הספר הגבוה לטכנולוגיה בירושלים פועלים כיום ארבעה מכונים, כאשר גברים ונשים לומדים בקמפוסים נפרדים. התואר ותכנית הלימודים האקדמית זהים בכל אחת ממסגרות הלימודים:

מכון לב בירושלים, לימודים אקדמיים לגברים, בשילוב לימודי תורה במתכונת ישיבה גבוהה.

מכון נוה בירושלים, לימודים אקדמיים לגברים.

מכון טל בירושלים, לימודים אקדמיים לנשים בשילוב מדרשה תורנית.

מכון לוסיטיג ברמת גן, לבוגרות בית יעקב בשילוב סמינר.

בשנת תשע"ב לומדים במכונים השונים כ-5000 סטודנטים וסטודנטיות.

לעיון נוסף

אתר המכון: <http://www.jct.ac.il>

אתר סרוגים: <http://www.srugim.co.il>